

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ STEM: ΒΙΟΛΟΓΙΑ, ΧΗΜΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΘΑΡΙΣΜΟΥ

1

Ελένη Κάτανα & Κατερίνα Σάλτα

STEM

- Science (Φυσικές Επιστήμες)
- Technology (Τεχνολογία)
- Engineering (Μηχανική)
- Mathematics (Μαθηματικά)

Φυσικές Επιστήμες Τεχνολογία

- *Οι Φυσικές Επιστήμες σχετίζονται κυρίως με την περιγραφή και την εξήγηση των φαινομένων στον κόσμο*
- *Η Τεχνολογία σχετίζεται με τη δημιουργία αντικειμένων και την επίλυση προβλημάτων*

Εκπαίδευση STEM

- Μέσα από τα Διακριτά Αντικείμενα
- Μέσα από Ενοποιημένα Αντικείμενα
- Μέσα από ένα αντικείμενο STEM

Φυσικές Επιστήμες

Τεχνολογικές Εφαρμογές των Φυσικών Επιστημών

Η ΠΑΡΟΥΣΑ ΕΡΓΑΣΙΑ

Παρουσιάζει σειρά εργαστηριακών ασκήσεων STEM που συνδέουν τη Βιολογία και τη Χημεία με την Τεχνολογία προϊόντων καθαρισμού, όπως είναι τα απορρυπαντικά.

Στόχος: Η διερεύνηση της δράσης των πρόσθετων συστατικών που χρησιμοποιούνται στα οικιακά απορρυπαντικά.

STEM εκπαιδευτική προσέγγιση καθώς βοηθά τους μαθητές να απαντήσουν:

- **πώς** δρουν τα απορρυπαντικά νέας τεχνολογίας που περιέχουν ένζυμα, λευκαντικά με οξυγόνο και ζεόλιθους (τεχνολογική γνώση).
- **γιατί** τα λευκαντικά οξυγόνου εκδηλώνουν ταχύτερα τη δράση τους σε βασικό περιβάλλον (επιστημονική γνώση).

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΡΗΣΗΣ ΚΑΘΑΡΙΣΤΙΚΩΝ

- Η πρώτη κατηγορία καθαριστικών που χρησιμοποιήθηκε ήταν τα σαπούνια (αλκαλικά-ερεθισμοί δέρματος, αδυναμία δράσης σε νερό μεγάλης σκληρότητας, κιτρινίλα στα ρούχα).
- Τη δεκαετία του '50 άρχισε η παραγωγή νέων συνθετικών απορρυπαντικών.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΣΥΝΘΕΤΙΚΩΝ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΩΝ

Μπορεί να περιέχουν διάφορες πρόσθετες ουσίες, όπως:

- **Ένζυμα** (0,4-0,8%) που βοηθούν στη διάσπαση δύσκολων λεκέδων. Εξαιρετικά αποτελεσματικά σε θερμοκρασίες νερού περίπου 30-40°C, ακόμα και σε συνθήκες ήπιας ανάδευσης. Μερικές από τις πιο δημοφιλείς κατηγορίες ενζύμων είναι:
  - οι πρωτεάσες
  - οι λιπάσες
  - οι αμυλάσες και
  - οι κυτταρινάσες
- **Λευκαντικά μέσα**, που χρησιμοποιούνται για τη διάσπαση των έγχρωμων λεκέδων (λεύκανση των ρούχων).
- **Αποσκληρυντικά**, τα οποία προστίθενται για την αντιμετώπιση της σκληρότητας των άλλων συστατικών.

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΠΡΩΤΕΑΣΕΣ

- Αφαίρεση λεκέδων βασισμένων σε πρωτεΐνες (αυγό, αίμα, γάλα, γρασίδι)
- Εφαρμογή αντίδρασης διουρίας για διαπίστωση δράσης πρωτεάσης (Πεπτίδιο ή πρωτεΐνη σχηματίζει **μπλε-ιώδες σύμπλοκο του χαλκού**)

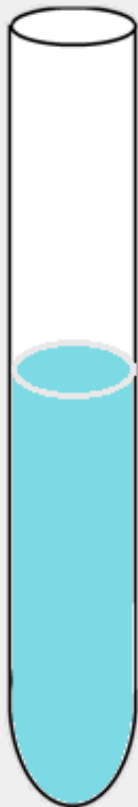

**Αντιδραστήριο
διουρίας**

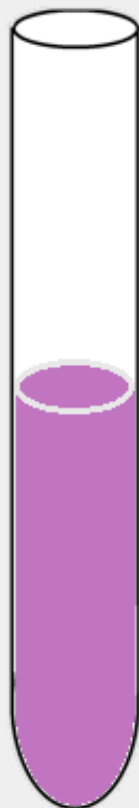

**Μπλε-ιώδες
σύμπλοκο του
χαλκού**

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΠΡΩΤΕΑΣΕΣ

Μάρτυρας 1
Αντιδραστήριο
διουρίας

Μάρτυρας 2
Αλβουμίνη
+
Αντιδραστήριο
διουρίας

Απορρυπαντικό
με πρωτεάση
+
Αλβουμίνη
+
Αντιδραστήριο
διουρίας

Απορρυπαντικό
χωρίς πρωτεάση
+
Αλβουμίνη
+
Αντιδραστήριο
διουρίας

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΛΙΠΑΣΕΣ

- Αποτελεσματικά σε λιπαρούς λεκέδες (βούτυρο, λάδι, σάλτσα, καλλυντικά και κραγιόν)
- Επιτάχυνση υδρόλυσης των εστερικών δεσμών τριγλυκεριδίων (λίπη και έλαια) και παραγωγή ελεύθερων λιπαρών οξέων
- Χρήση του δείκτη φαινολοφθαλεΐνη

Όξινο διάλυμα
φαινολοφθαλεΐνης

Βασικό διάλυμα
φαινολοφθαλεΐνης

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΛΙΠΑΣΕΣ

Ελαιόλαδο

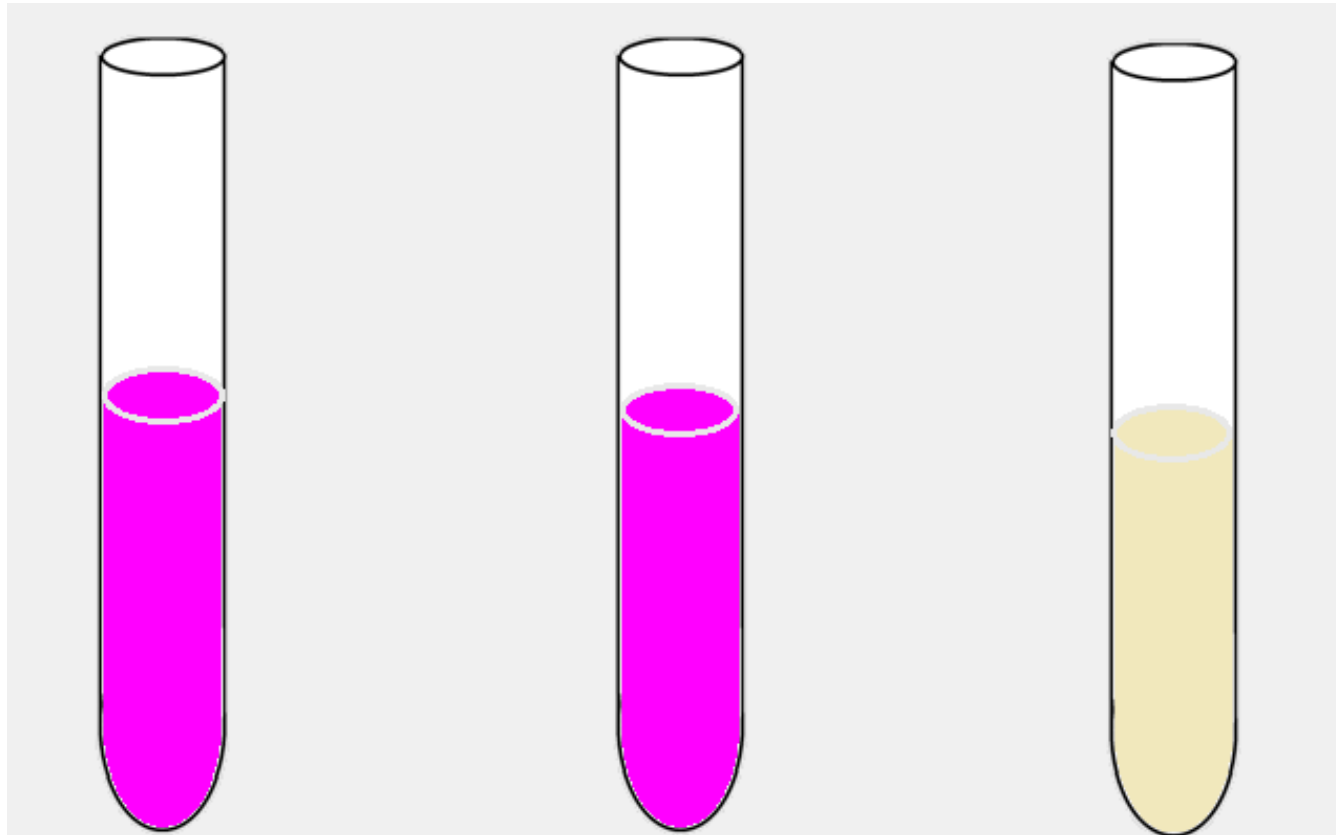
2 σταγόνες
Φαινολο-
φθαλεΐνης

1-2 σταγόνες
δ. NaOH 0,1M

- Ροζ διάλυμα
- Προσθήκη απορρυπαντικού
- Καταγραφή της πιθανής αλλαγής χρώματος

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΛΙΠΑΣΕΣ

Μάρτυρας
νερό
+
φαινολοφθαλεΐνη
+
δ. NaOH

Απορρυπαντικό
χωρίς λιπάση
+
ελαιόλαδο
+
φαινολοφθαλεΐνη
+
δ. NaOH

Απορρυπαντικό
με λιπάση
+
ελαιόλαδο
+
φαινολοφθαλεΐνη
+
δ. NaOH

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΑΜΥΛΑΣΕΣ

- Αφαιρούν λεκέδες που περιέχουν άμυλο (σάλτσα, πατάτες, μακαρόνια, ρύζι και σοκολάτα).
- Δεν φαίνονται εύκολα, αλλά αν δεν αφαιρεθούν, λειτουργούν σαν κόλλα για άλλες ουσίες και προκαλούν αποχρωματισμούς ή στάμπες στο ύφασμα.
- Οι αμυλάσες επιταχύνουν την υδρόλυση του άμυλου σε γλυκόζη και χρησιμοποιούνται στα απορρυπαντικά πλυντηρίου αλλά και πιάτων.

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΑΜΥΛΑΣΕΣ

Αντίδραση ανίχνευσης του αμύλου με διάλυμα βάμματος ιωδίου: σχηματισμός συμπλόκου αμύλου-ιωδίου με χαρακτηριστικό μπλε-ερυθροϊώδες χρώμα.

**Διάλυμα βάμματος
ιωδίου**

**Μπλε-ερυθροϊώδες
σύμπλοκο αμύλου-
ιωδίου**

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΑΜΥΛΑΣΕΣ

Διάφορα
απορρυπαντικά σε
διάλυμα

2-3 σταγόνες
βάμμα ιωδίου

Καταγραφή χρώματος των διαλυμάτων και εξαίρεση
όσων απορρυπαντικών αποχρωματίζουν το διάλυμα

Εναιώρημα
κορν φλάουρ

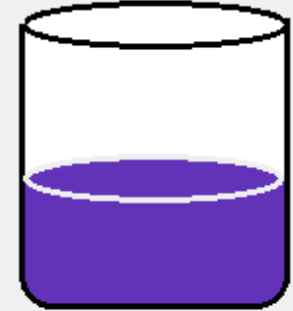
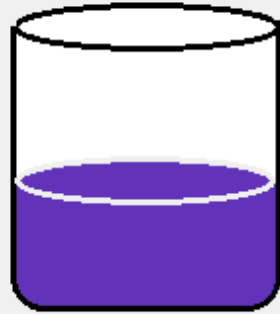
Απορρυπαντικά
σε διάλυμα

2-3 σταγόνες
βάμμα
ιωδίου

Έλεγχος των διαλυμάτων για αποχρωματισμό

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΑΜΥΛΑΣΕΣ

Μάρτυρας 1

**Νερό
+
Βάμμα ιωδίου**

Μάρτυρας 2

**Εναιώρημα
κορν φλαουρ
+
Βάμμα ιωδίου**

**Απορρυπαντικό
με αμυλάση**

**+
Εναιώρημα κορν
φλάουρ
+
Βάμμα ιωδίου**

**Απορρυπαντικό
χωρίς αμυλάση**

**+
Εναιώρημα κορν
φλάουρ
+
Βάμμα ιωδίου**

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΚΥΤΤΑΡΙΝΑΣΕΣ

- Δεν δρουν άμεσα στον λεκέ, αλλά πάνω στις κυτταρινικές ίνες (βαμβάκι) και διαλύουν τα μικροϊνίδια των ινών βαμβακιού στο ύφασμα.
- Όταν προστίθεται σε ένα απορρυπαντικό, έχει ως αποτέλεσμα:
  - Λαμπρότητα
  - Μαλάκωμα
  - Αφαίρεση ρύπων
- Παρακολουύθηση δράσης στα κυτταρικά τοιχώματα φυτικών κυττάρων (έσω ή έξω χιτώνας κρεμμυδιού), με σκοπό τον αποχρωματισμό τους.

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΑ ΠΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΥΝ ΚΥΤΤΑΡΙΝΑΣΕΣ

τμήμα χιτώνα
κρεμμυδιού

διάλυμα
απορρυπαντικού ή
νερό (μάρτυρας)

Αναμονή περίπου 3 ωρών, παρατήρηση και καταγραφή
των αλλαγών στην επιφάνεια του χιτώνα
(αποχρωματισμός εξαιτίας της δράσης της κυτταρινάσης)

Μάρτυρας

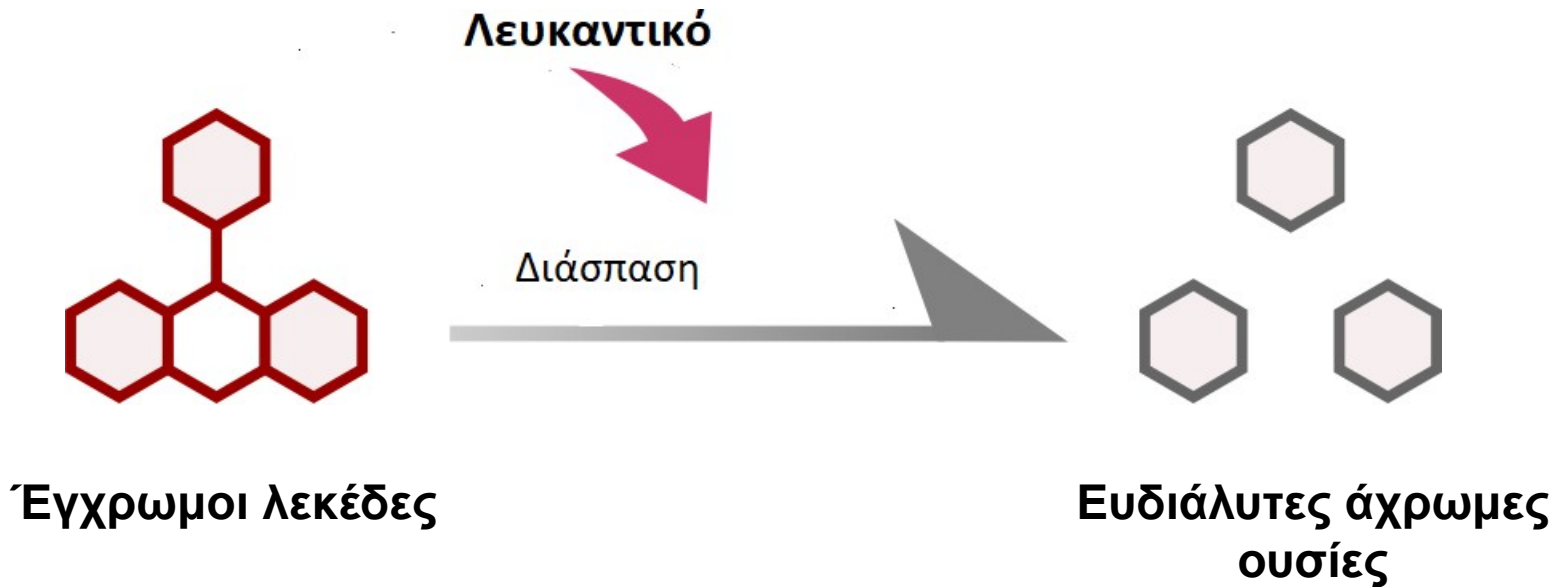
Επίδραση απορρυπαντικού
με κυτταρινάση

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΛΕΥΚΑΝΤΙΚΑ ΟΞΥΓΟΝΟΥ

Ουσίες που διασπούν τους έγχρωμους λεκέδες
σε ευδιάλυτες άχρωμες ουσίες

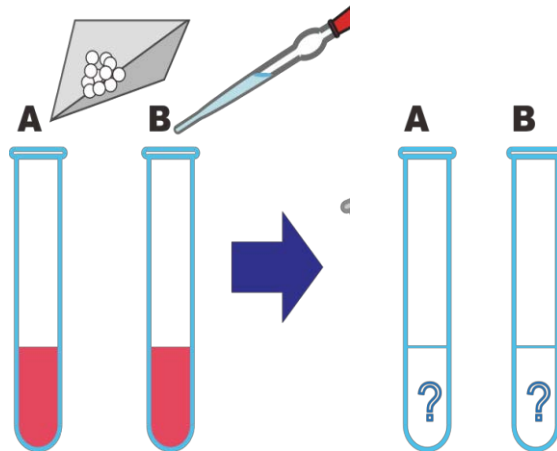
(λευκαντικά υποχλωριώδους νατρίου και λευκαντικά οξυγόνου)

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΛΕΥΚΑΝΤΙΚΑ ΟΞΥΓΟΝΟΥ

Σκόνη: Sodium percarbonate (SPC) [ανθρακικό νάτριο-υπεροξείδιο του υδρογόνου(2/3); $\text{Na}_2\text{CO}_3 \cdot 1.5\text{H}_2\text{O}_2$]

Υγρή μορφή: διάλυμα υπεροξειδίου του υδρογόνου H_2O_2

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΛΕΥΚΑΝΤΙΚΑ ΟΞΥΓΟΝΟΥ

Χυμός κόκκινου
λάχανου
ή χυμός φράουλας

Διάλυμα απορρυπαντικού
ή
Διάλυμα λευκαντικού

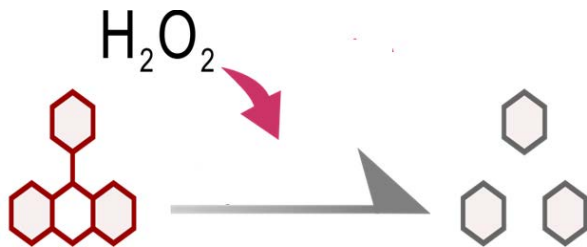
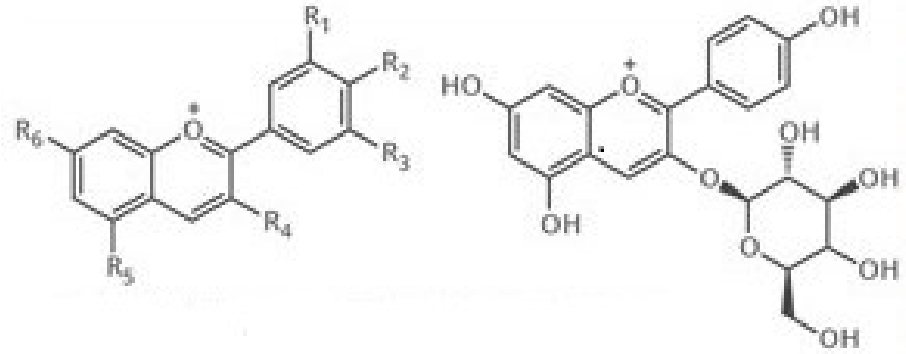
1. Μέτρηση pH & Καταγραφή χρώματος:

- **Αποχρωματισμός**: σε διάλυμα απορρυπαντικού που περιέχει λευκαντικό ή σε διάλυμα στερεού λευκαντικού, όπου $pH > 7$
- **Μη αποχρωματισμός**: σε διάλυμα λευκαντικού $pH < 7$

2. Προσθήκη δ. Na_2CO_3 & Μέτρηση pH & Καταγραφή χρώματος:

- **Αποχρωματισμός**: ΚΑΙ στο σωλήνα που έχει προστεθεί διάλυμα υγρού λευκαντικού (χωρίς απορρυπαντικό)

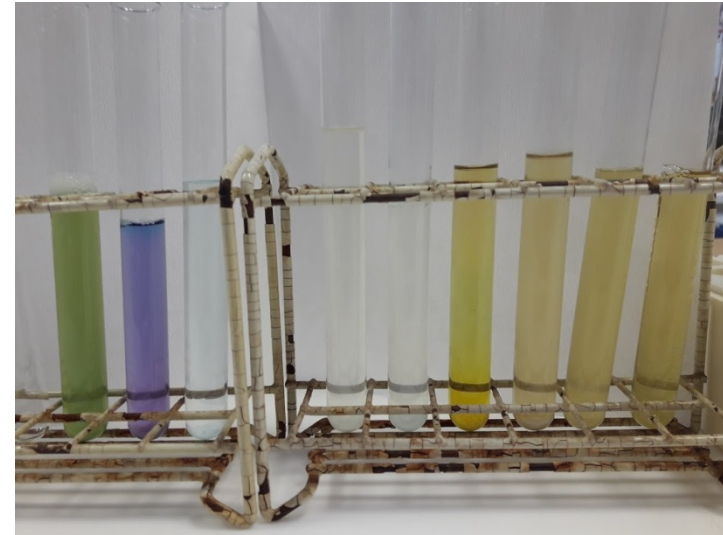
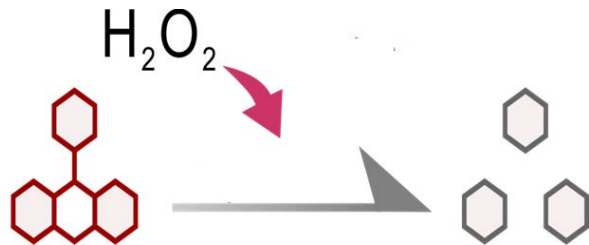
ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΛΕΥΚΑΝΤΙΚΑ ΟΞΥΓΟΝΟΥ

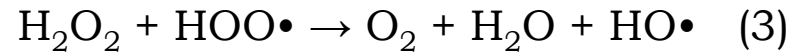
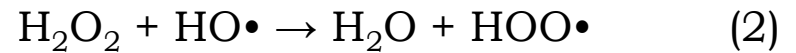
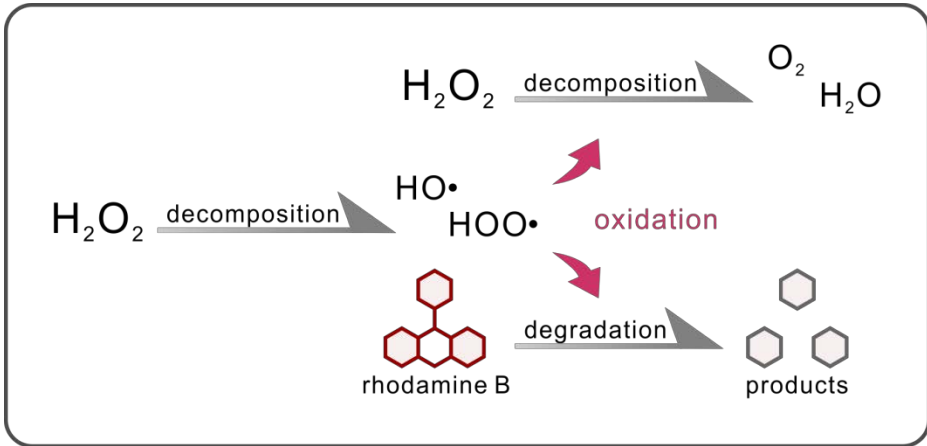
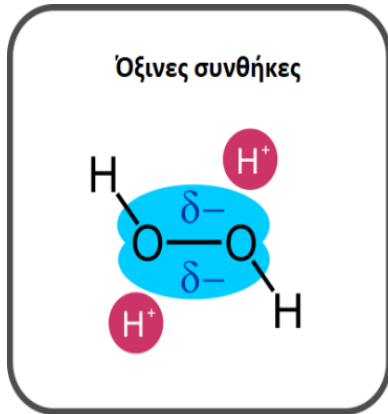
ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΤΑ ΛΕΥΚΑΝΤΙΚΑ ΟΞΥΓΟΝΟΥ

crscientific.com

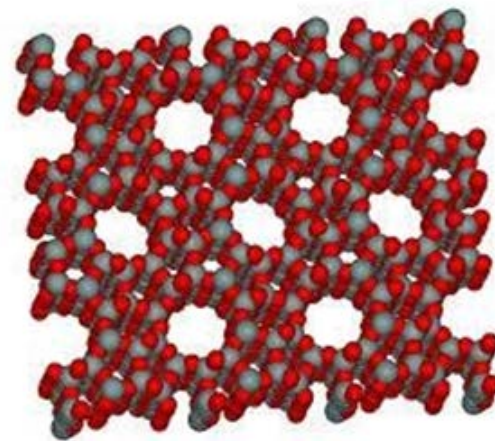

ΓΙΑΤΙ Η ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΛΕΥΚΑΝΤΙΚΩΝ ΟΞΥΓΟΝΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΡΗ;

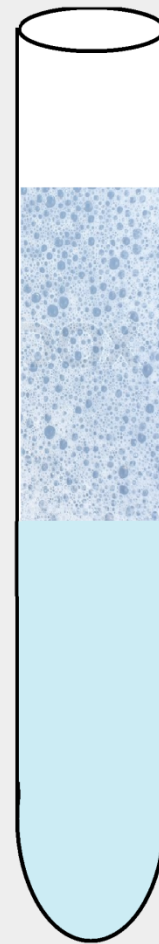
ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΟΙ ΖΕΟΛΙΘΟΙ ΤΩΝ ΑΠΟΣΚΛΗΡΥΝΤΙΚΩΝ

- Η σκληρότητα του νερού οφείλεται στα κατιόντα ασβεστίου και μαγνησίου.
- Ανεπιθύμητη ιδιότητα-καθιστά απαραίτητη τη χρήση αποσκληρυντικών (πχ φωσφορικά ιόντα), που συμβάλλουν στο φαινόμενο του ευτροφισμού των υδάτων.
- Εναλλακτικά, χρήση των ζεόλιθων ως αποσκληρυντικών.
- Ορυκτά υλικά, με ιοντοανταλλακτική ικανότητα (δεσμεύουν τα ιόντα ασβεστίου και μαγνησίου και αποβάλλουν στο διάλυμα ιόντα νατρίου), λειτουργώντας με τον τρόπο αυτό ως «μοριακά κόσκινα».

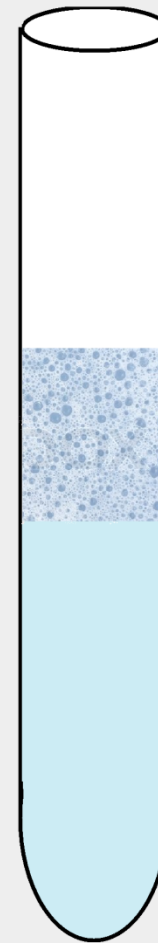

ΠΩΣ ΔΡΟΥΝ ΟΙ ΖΕΟΛΙΘΟΙ ΤΩΝ ΑΠΟΡΡΥΠΑΝΤΙΚΩΝ

- Ταυτόχρονη ανάδευση των 2 δοκιμαστικών σωλήνων 5 - 6 φορές
- Σύγκριση του ύψους των στοιβάδων αφρού
- Από τη διαφορά ύψους διαπιστώνεται η δράση του αποσκληρυντικού

Νερό βρύσης
+
1 σταγόνα
απορρυπαντικό
+
αποσκληρυντικό
με ζεόλιθους

Νερό βρύσης
+
1 σταγόνα
απορρυπαντικό

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Οι προτεινόμενες εργαστηριακές ασκήσεις εντάσσονται στην εκπαίδευση STEM, καθώς οι μαθητές που εμπλέκονται με αυτές έχουν την δυνατότητα να:
  - διεξάγουν διερευνήσεις
  - ακολουθήσουν επιστημονικές πρακτικές για να αποκτήσουν τεχνολογική γνώση: ***πώς δρουν συστατικά των απορρυπαντικών***, αλλά και επιστημονική γνώση: ***γιατί επηρεάζεται η δράση των λευκαντικών από το pH***.
- Τα σύγχρονα απορρυπαντικά, προϊόντα της τεχνολογίας, αποτελούν ένα **ιδανικό πλαίσιο** ανάπτυξης ζητημάτων σχετικών με την οικονομία (χαμηλές θερμοκρασίες καθαρισμού, μείωση κατανάλωση ενέργειας) και το περιβάλλον (μείωση ιόντων χλωρίου, φωσφορικών, ευτροφισμού), που συνδέονται με την επιστήμη και την τεχνολογία του καθαρισμού.